

Danske Officerer, 4/05, side 18 – 21

Krigens skiftende karakter

Omkring 56 Clausewitz-eksperter fra hele verdenen har været samlet i Oxford for at diskutere, om den preussiske krigsteoretiker Carl von Clausewitz og hans teorier om krig stadig var relevante i en hel ny verden med mange forskellige krigsformer

Af Claus Eskild Andersen, major, cand.phil.

Mange er i dag af den opfattelse, at Carl von Clausewitz's (1780 – 1831) tanker *Om Krig*, som hans værk kaldes, er forældede, idet hans begreber relaterer sig til en fjern og anderledes fortid; men det er en mærkelig bekymring, som åbenbart ikke gælder på samme måde for andre tænkere såsom Kant, der skrev om den evige fred, gjorde en af Oxford-konferencens eksperter, professor Wilhelm von Bredow fra Philipps Universitetet i Marburg sine tilhørere opmærksom på. Der blev også udtrykt bekymring for, at Clausewitz-modstanden snarere var politisk og holdningsmæssigt motiveret, end reel videnskabeligt begrundet.

Alt i alt skulle man lede længe blandt de fremmødte eksperter på konferencen "Clausewitz i det 21. århundrede" for at finde modstandere af netop dette synspunkt. Her i dagene (21. – 23. marts 2005) før påske var disse eksperter fra hele verdenen samlet for at bekræfte hinanden i, at Clausewitz fortsat har relevans for krigsteoretisk tænkning også i en verden, hvor man taler om "krigens forvandling – *the transformation of warfare*," og i en verden med mange forskellige nye krigsformer, såsom såkaldte Nye Krige, Low Intensity Conflicts, Asymmetrisk Krigsførelse og Krig mod Terror.

Konferencen foregik i rammen af forskningsprogrammet *The Oxford Leverhulme Programme on the Changing Character of War*, igangsat af Department of Politics and International Relations ved Oxford University. Et tilskud på en 1.1 mil. engelske pund fra *The Oxford Leverhulme Programme* har muliggjort projektet, hvorunder konferencen med titlen "Clausewitz i 21. århundrede" blev gennemført, som en del af projektet.

I et smukt gryende forår og akkompagneret af nattergalens sang til og fra forelæsningsne, blev der i tre dage afholdt forskellige, til dels maleriske og historiske, steder i Oxford Universitetsby, bl.a. i Mandon House og på All Souls College.

Den anerkendte historiker Hew Strachan, som er direktør for projektet om krigens skiftende karakter, anførte indledningsvis på konferencen, at målet var, at stille følgende spørgsmål: hvorvidt krigen fortsat var en del af politikken, som fremført af Clausewitz for mange år siden, om krigen stadig er en sag kun for militæret, og om Clausewitz fortsat har relevans for fremtiden?

Disse spørgsmål og mange andre håbede professor og direktør for *The Oxford Leverhulme Programme* Hew Strachan at få svar på under konferencen gennem forelæsningsne og den efterfølgende debat.

Det var ikke et spørgsmål om Clausewitz stadig var relevant, hævdede professor Strachan, men om fortolkningen af krigsteoretikeren kan have ændret sig. Samtidig var det vigtigt, understregede historikeren, ikke at forsøge at tage Clausewitz ud af den relevante historiske kontekst.

Clausewitz er stadig relevant

I 1990'erne udkom hel række af engelsksprogede udgivelser, som argumenterede for, at Clausewitz's teoretiske værk *Om Krig* ikke længere levede op til moderne standard. Som

repræsentative for den bølge kan eksempelvis nævnes værkerne af John Keegan *Krigens Historie* (1993), Martin van Creveld *The transformation of war* (1991), og Mary Kaldor *New and Old Wars* (1999). Keegan argumenterede for, at krig mere var et udtryk for kultur end politik, og van Creveld og Kaldor var af den opfattelse, at fremtidige krige fortrinsvis ville blive gennemført af ikke-statslige aktører.

Clausewitz's forsvarere anførte, at kritikerne ikke tager krigsteoretikerens dialektiske fremgangsmåde under overvejelse, idet de kun ser på det ene argument uden at tage modargumentet i betragtning og på den måde misfortolker værkets syntese. Man leder desperat efter en regelpræget argumentation og faste regler for krigsførelsen, som Clausewitz eksplicit slet ikke søger at give. De mener ikke, at Clausewitz's definition af krigens natur, som en slags treenighed bestående af tre mere eller mindre faste elementer med et indbyrdes interpolært forhold, er relevant.

Kritikerne mener, at Clausewitz-fortalernes beskrivelse af realiteterne i Clausewitz *Magnum Opus* tenderer, hvad disse mener at være, evige sandheder, som resulterer i en fastholdelse af, at Clausewitz stadig er relevant, selvom de ikke gør rede for, hvorfor. Men både kritikere og fortalere fastholder, at Clausewitz fortsat er relevant og vigtig. I hvert fald må det noteres, at de underliggende militære, historiske og filosofiske emner, som kontroversen kredser omkring, er fundamentalt vigtige. Det er derfor på mange måder et paradoks, at begge lejre kun synes at levere hinanden en i det store og hele uproduktiv og ufrugtbar debat.

Nestoren i militærhistorisk sammenhæng, Sir Michael Howard, overværede også konferencen, men han havde kun kritik til overs for vennen, historikeren og Clausewitz-kritikeren John Keegan. Sidstnævnte er særlig kendt som en voldsom kritiker af Clausewitz og dennes tanker. Howard mente, at vennens glorificering af krigeren i det moderne samfund, som bl.a. kom til udtryk i hans værk *Krigens Historie*, er direkte farlig, fordi Keegan i denne bog argumenterede for, at den moderne soldat burde og skulle unddrage sig politisk kontrol. På den baggrund må man spørge sig selv, anførte Howard, om Clausewitz's kendte maksime, at krigen er en fortsættelse af politikken med andre midler, ikke stadig har relevans i vort postheroiske samfund?

Oversættelser er altid en fortolkning

Grundlaget for at man i den anglo-saksiske verden beskæftiger sig så intenst med en tysk krigsteoretiker skal ses med baggrund i den nyoversættelse, som udkom i 1976, iværksat af Michael Howard, Peter Paret og Bernard Brodie. Skønt den, jf. Michael Howard, selv en gammel krigsveteran fra 2. Verdenskrig, blev udgivet for at netop soldater kunne beskæftige sig med teorien om krigen, blev bogen også et standardværk indenfor historisk, sociologisk, etnologisk samt politologisk forskning.

Selv i Danmark er denne klassiske oversættelse en del af pensum på Forsvarsakademiet, selvom der findes en ganske fortrinlig dansk oversættelse. Men, som dr. Jan Willem Honig fra King's College i London bekendtgjorde i sit indlæg, er alle oversættelser samtidig en fortolkning af originalteksten, som afspejler oversætterens samtid og holdninger til teksten. Honig mente, at den engelske oversættelse, som danner grundlaget for de fleste nutidige publikationer om Clausewitz og hans krigsteori, er skabt på grundlag af den liberale tankegang, at krig er et onde, og bogen afspejler en bekymring for civil kontrol med militæret samt frygten for en altødelæggende atomkrig.

Nogle af deltagerne udtrykte forundring over, at kritikere af Clausewitz ikke var inviteret med til konferencen. Arrangørerne af konferencen forsvarede dette med, at man var bange for at hindre en frugtbar debat, hvis man inviterede kritikere med, idet konferencen så ville blive til en debat for og imod Clausewitz i stedet for en debat, om Clausewitz's anvendelighed som krigsteoretiker i en moderne og på mange måder forandret tid.

Lidt overraskende udkrystalliserer der sig to "skoler" på konferencen, den ene – og den største – mente, at kernen i Clausewitz's teori skulle findes i den forunderlige treenighed, som han beskriver i 1. bog, 1. kapitel i den seneste og færdiggjorte del af værket *Om Krig*. En fuldstændig anden holdning blev repræsenteret af amerikaneren Jon Tetsuro Sumida, hvis forældre oprindeligt stammer fra Japan. Sumida er ved siden af sin lærergerning på U.S. Marine Corps University professionel musiker på originale renæssanceinstrumenter, og også på den baggrund plæderede han for, at man måtte se Clausewitz ud fra et helhedssyn og at man i realiteten ikke kunne afskrive nogen dele af værket som forældet og uinteressant.

Sumidas holdning var, at det var Clausewitz's argument om, at defensiven er stærkere end offensiven, der var det egentlige kernepunkt i hans teori. En holdning, som Sumida stod, viste det sig, noget alene med. Endvidere troede Sumida, at han var fuldstændig alene med det synspunkt, idet han ikke kunne finde andre med tilsvarende synspunkter. Imidlertid har danske forskere for årtier tilbage udtrykt de samme synspunkter. Det i dag heldigvis næste glemte begreb "defensivt forsvar" har sit udspring herfra. Fysikeren Anders Boserup (1940-1990) har bl.a. givet udtryk for denne holdning i kommentarbindet til den danske oversættelse af Clausewitz's værk *Om Krig* samt i mange andre publikationer. Etnologen Thomas Højrup har senere taget handsken op fra Boserup og videreudviklet dennes tanker i sin livsformsanalyse, hvor han med baggrund i Clausewitz's teorier argumenterer for, at stater overlever netop pga. defensivens overlegenhed. Jeg skal ikke gå i dybden med Højrup's argumentation, men blot konstatere, at Sumida på den aktuelle konference ikke var så alene med sin tanke om defensivens overlegenhed overfor offensiven, som han måske troede, idet der allerede har været væsentlig dansk forskning på området tidligere.

Blanding af forskere og militære

Andre interessante indlæg på konferencen i Oxford blev repræsenteret ved argentineren José Fernandez Vega, som foredrog over emnet, krig som "kunst", amerikaneren Alan Beyerschen, der fremhævede Clausewitz's brug af matematiske nonlineare begreber i sin teori, og David Lonsdale, som var af den opfattelse, at Clausewitz's teorier ikke havde mistet sin betydning i det 21. århundrede selv på baggrund af revolutionen i militære forhold og den moderne computerteknik.

De øvrige nordiske lande, såsom Sverige og Norge var repræsenteret med hver tre officerer/videnskabsmænd. Det danske Forsvarsakademi havde valgt ikke at lade sig repræsentere.

Den frugtbare konference bestod af en babylonisk blanding af forskere og militære fra lande som Tyskland, England, USA, Norge, Sverige, Argentina, Danmark og Frankrig, den vil også, som det ofte er tilfældet, resultere i en publikation, hvor alle de interessante indlæg på konferencen bliver offentliggjort. Forhåbentlig vil udgivelsen udkomme senere på året, så resultaterne fra konferencen vil blive tilgængelige for en større offentlighed.

Læs mere om Clausewitz og om konferencen: Andreas Herberg-Rothe/Hew Strachan (red.): *Clausewitz in the 21st Century*. 2004/2005 på hjemmesiden: www.clausewitz.com eller http://ccw.politics.ox.ac.uk/events/archives/tt05_clausewitz.asp